

De onwerkelijkheid van het waarneembare en de onwaarneembaarheid van het werkelijke.¹

Ad Rek

Ad Rek is sinds de 60er jaren een geïnteresseerd student in de theosofie. Heeft gewerkt als yogaleraar, later met Psychosynthese, Padwerk en Core-energetica en was lichaamsgericht psychotherapeut. Dat alles met theosofie als ondergrond en inspiratiebron. Hij meent getuige te zijn van een nieuwe impuls van esoterische filosofie die tot uiting komt in de huidige renaissance van metafysisch idealisme.

Dit artikel bedoelt de aandacht te vestigen op de moderne renaissance van het metafysisch idealisme, de opvatting dat de werkelijkheid in essentie geestelijk is. Tevens als een oproep om te onderzoeken of een vergelijkende studie, uitwisseling en wederzijdse kritiek tussen esoterie en analytisch idealisme mogelijk is. Dit is een bescheiden eerste poging.

De stelling in de titel opent de vraag en suggereert tevens dat er naast onze illusoire werkelijkheid een werkelijkheid bestaat die we niet kunnen waarnemen. Hoe kun je het over een onwaarneembare werkelijkheid hebben. Die kun je toch niet waarnemen? Dan sla je toch aan het fantaseren, dan ga je toch iets illusoirs iets onwerkelijks voorstellen? Dat kan je toch niet serieus nemen, behalve als sprookje, sciencefiction, fantasie of godsdienst? Om werkelijkheid van onwerkelijkheid te onderscheiden zijn we aangewezen op waarneming en het verwerken van die waarneming. Waarnemen lijkt voornamelijk verbonden met het zintuiglijk waarnemen. We doen dit door tasten, proeven, ruiken, horen en zien, de bekende vijf zintuigen.

Zeven zintuigen in de Anu Gita

Misschien interessant hier te wijzen op een Indiase visie die zeven zintuigen kent. Deze is te vinden in de Anu Gita hfdst. 7 en 8. Daar is dan het verstand, het denken het zesde zintuig. Niet te verwarren met wat wel eens het zesde zintuig genoemd wordt en waarmee men een min of meer paranormale intuïtie of instinct bedoeld.

Het zevende zintuig is in de Anu Gita dat van geestelijke intelligentie, weten. Het is opmerkelijk dat ook dit een zintuig genoemd wordt. We verstaan onder zintuig toch vooral de functie van waarnemen, van informatie ontvangen. Dit zevende lijkt echt te verschillen van het zesde en van alle zes samen. Van deze geestelijke intelligentie wordt gezegd dat het niet persé informatie van de andere zes nodig heeft. Er bestaat

¹ De titel van dit artikel is overgenomen van een voordracht door A.J.H. van Leeuwen in 1962.

hier onmiddellijk weten. Dus zonder middelen. Zonder zintuiglijke informatie, zonder nadenken en deductie, conclusie enz.; het gaat hier over weten buiten tijd, taal en denken.

Het verstand als zesde zintuig rekenen is nog te volgen, dat bekijken we zo direct. Dit 'weten' als een zintuig beschouwen wordt misschien pas duidelijk als we de Anu Gita en diens achtergrond verder zouden bestuderen. Daar is hier geen plaats voor. Wel zien we hier een link naar die onwaarneembare werkelijkheid. Het gaat hier over puur weten als een op zichzelf bestaand iets.

Nog een goede reden om deze leer van de zeven zintuigen aan te voeren is dat we hiermee een handreiking kunnen doen naar de laatste ontwikkelingen in de wereld van de wetenschap. We komen in een ontmoeting daarmee liever niet aan met een zevenvoudig fysiek, psychologisch en spiritueel schema van de mens en de kosmos. Er zijn moderne ontwikkelingen die wat wij een zevende categorie noemen als primair vooropstellen. Daarover verderop meer.

Het denken als zesde zintuig

We kunnen het denken als een controlekamer zien waar alle informatie van de vijf zintuigen wordt verwerkt en waar besluiten worden genomen. Het denken staat dan volledig onder invloed van de zintuigen en van de zinnen, de driften, de drang tot bestaan, tot overleven. Op die manier en in het kader van dit onderwerp kan het interessant zijn om het denken als een zesde zintuig te beschouwen. We zien dan dat het denken door driften en emoties gestuurd wordt met begeerte tot leven en de angst voor de dood als twee belangrijke polen daarin. Het denken doet echter meer. Er is bijvoorbeeld fantasie en verbeelding en natuurlijk nog veel meer, maar dat is voor nu niet van belang allemaal te benoemen.

Geloof in leven na de dood, in hemel en hel, in andere dimensies van werkelijkheid zou kritisch beschouwd dan voortkomen uit het niet kunnen verwerken van de angst voor de dood. Dit is zeker een goede en geldige waarneming. Aan de andere kant, dit niet kunnen accepteren van de eindigheid van ons zelf en het leven transposeert men m.i. toch veel te gemakkelijk op een serieus filosoferen over, en zoeken naar dat 'andere'. Er zijn zeer serieuze onderzoeken naar waarheid en werkelijkheid in filosofie, in wetenschap en in mystieke filosofieën.

De tegenwerping is daarom dat in de mystiek nou juist het verwerken van angst voor de dood, het opgeven van elke zekerheid, zowel uiterlijk als innerlijk een geïntegreerd en belangrijk deel uitmaakt van die zoektocht naar de aard van de werkelijkheid. Zelfs komt er pas echt gang in op dat pad na deze onderwerpen voor een groot deel te hebben verwerkt. We kunnen dit misschien benoemen als een geest-drift. Paradoxaal loopt de zoektocht naar de werkelijkheid van het leven via sterven van het ik of het ontmantelen van het egoconstruct dat we in de Anu Gita benoemd zien als het zesde zintuig.

En dan, als die ontmanteling dan heeft plaats gevonden - wat dan?

Dan zou het mentale beginsel van de mens volkomen open en transparant zijn voor dat totaal andere, voor dat wat voorbij het waarnemen en het verstand ligt.

Het zevende

Omdat onze taal volledig samenhangt met dat denken dat samen met de andere vijf geëvolueerd is uit, en afgestemd is op onze bekende werkelijkheid van leven en overleven, wordt het ons duidelijk dat over dat andere verder weinig tot niets te zeggen valt.

Onze waarneming is beperkt tot wat we nodig hebben om fysiek voort te leven. Het waarneembare is een zichzelf voortzettend en zichzelf in standhoudend systeem. Daardoor en daarom ook bewijst het steeds zichzelf.

Deze voor ons waarneembare werkelijkheid noemt de titel echter onwerkelijk en zegt weinig troostrijks er achteraan. Dat wat werkelijk is, is onwaarneembaar.

Daar staan we dan, volledig uit het veld geslagen, we hebben niks meer te zeggen².

Echter, de Anu Gita had nog een zevende zintuig genoemd. Dit moet ons een uitweg bieden uit dit raadsel dat de titel ons presenteert. Alleen met deze nog onbekende mogelijkheid lijken we verder te kunnen komen. Ondertussen moeten we met z'n zessen wel begrijpen dat ons mensbeeld en wereldbeeld daarvoor losgelaten zal moeten worden.

Maar verrassing, we blijken medestanders te hebben uit onverwachte hoek.

Het schokkende van onze titel hoorden we al bijna een eeuw geleden van Nobelprijswinnaar, Niels Bohr:

Alles wat wij werkelijk noemen, is gemaakt van dingen die niet als werkelijk kunnen worden beschouwd. Als de kwantummechanica je niet diep geschokt heeft, dan heb je het nog niet begrepen.

Van een andere wetenschapper hoorden we:

Waar materie dan ook van gemaakt moge zijn, het is niet gemaakt van materie.

Een van de inspiratoren van H.P.B. zei eens aangaande de missie van de theosofische vereniging: *De wetenschap is onze beste bondgenoot*. Dat is opmerkelijk als je bedenkt hoezeer het bestrijden van de materialistische wetenschap deel uitmaakte van hun missie. Nu, bijna 150 jaar later blijkt inderdaad een deel van de wetenschap een bondgenoot te zijn geworden in die strijd tegen dat materialisme. Daarover straks meer.

Laten we eens zien wat de materialistische visie op de werkelijkheid nu eigenlijk inhoudt. Ten eerste moeten we beseffen dat het niet de aard, de natuur van de materie onderzoekt. Dat zou meta-fysica zijn, die gaat over zijn. Materialisme gaat over hoe iets werkt. Het materialisme onderzoekt vooral wat de kleinste materiedeeltjes doen, hoe ze zich gedragen en vindt dan uit wat je er mee kan. Het materialisme beperkt zich tot dat wat objectief gemeten kan worden en door onze zes zintuigen verwerkt kan worden. Desalniettemin vormt het zich toch een visie op het gebied van meta fysica en filosofie. Het materialisme spreekt zich namelijk uit over de werkelijkheid: dat wat ik kan meten en verklaren is werkelijkheid, dat is wat bestaat. Dat wat niet gemeten en bewezen kan worden behoort niet tot de werkelijkheid. Met deze laatste conclusie gaat het over de grens

² How do you receive something that's beyond the mind? J. Krishnamurti

van de fysica. Het materialisme kan kwantiteiten meten maar geen kwaliteiten. Menselijke ervaringen als nieuwsgierigheid, verwondering, vragen naar de werkelijkheid van het bestaan, waarheidsliefde, passie voor onderzoek, allemaal kwaliteiten dus die niet werkelijk zijn volgens de materialistische visie. Een wetenschapper onderzoekt vanuit en met deze kwaliteiten de materie tot op de diepste lagen en verklaart dan dat zijn leergierigheid en zijn zoeken niet werkelijk zijn. Want hij kan zijn eigen kwaliteit van passie en waarheidsliefde niet meten.

Natuurlijk zijn ze verstandig genoeg om hier een probleem te zien. Er zijn ervaringen, er zijn kwaliteiten en er is bewustzijn. Er werd aangenomen dat deze kwaliteiten, dus ook bijvoorbeeld liefde, het gevolg zijn van activiteiten in de hersenen. De verklaring dat, wanneer je een deel van de hersenen beïnvloed, die liefde weg is of juist tevoorschijn komt, voldeed gaandeweg niet meer. Het bewijst alleen dat er een verband is. Men kwam tot de erkenning dat het materialisme een probleem heeft met het bewustzijn: 'het harde probleem van het bewustzijn', genaamd. Men kan tot nu toe niet het bestaan van ervaring, van bewustzijn vanuit de materie verklaren. Al decennia lang wordt hieromheen gedraaid en van alles geprobeerd, het wil maar niet lukken. Er zijn volhouders: 'eens zal het lukken'. Men houdt vast aan het materialistische paradigma dat tot een dogma verworpen is.

Bondgenoten

Er zijn wetenschappers die met een alternatieve hypothese komen voor dat harde probleem van het bewustzijn. Hun hypothese is dat de werkelijkheid niet materieel, niet fysiek is. Het bewustzijn wordt als primair gesteld en materie als een secundair gevolg. Er zijn er vele. Ik noem hier slechts: Neil Theise: *Is consciousness ultimate reality?* Donald Hoffman: *Conscious Realism*, en Bernardo Kastrup: *Analytic Idealism*. Voor iedereen gemakkelijk op internet te vinden via YouTube.

Ik sta ervoor open om een middel te zijn voor de natuur om zich uit te drukken, welke manier dan ook nodig is om zich via mij uit te drukken, ik ga er niet tegen in. Mijn leven draait niet om mij. Dat is een besef dat ik vrij laat in mijn leven kreeg. Wat in tegenspraak is met het hele westerse handboek over welbevinden. Welbevinden gaat over het maken van een eigen leven, je moet een plan maken en gelukkig worden. Ik vind dat kinderachtig gedoe.

Ik denk dat je, als je volwassen wordt, op een punt komt waarop je je realiseert dat het niet om jou gaat, dat dat nooit zo is geweest, nooit zo zal zijn, en dat je niet hoeft te begrijpen wat er gebeurt om nuttig te zijn. Je hoeft alleen maar te luisteren naar de onpersoonlijke bewegingen van de natuur binnenin je, dat je dwalende gevoelens en intuïties voor jezelf aanzag, maar dat ben je helemaal niet.

Je bent onderdeel van de natuur, je bent er nooit los van geweest, je bent nooit je eigen ding geweest. En die bewegingen van het onpersoonlijke zijn duidelijk als je de ogen hebt om te zien, en vandaag heb ik er geen oordeel over.....

Bernardo Kastrup